

UREDITEV ZAČASNEGA IN OBČASNEGA DELA ŠTUDENTOV S POUDARKOM NA SPREMEMBAH ZUJF-C

Andraž Bobovnik*

UDK: UDK 349.2:331-057.87

Povzetek: Avtor v prispevku povzema ureditev začasnega in občasnega dela dijakov in študentov (t.i. študentskega dela) in njene ključne vidike s poudarkom na zadnjih spremembah na tem področju. 1. februarja 2015 so se začele uporabljati določbe Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona za uravnoteženje javnih financ - ZUJF-C, ki prinašajo pomembnejše vsebinske spremembe na področju začasnega in občasnega dela dijakov in študentov. V prispevku so nazorno predstavljene ključne spremembe tako z vidika dijakov in študentov kot posrednikov in delodajalcev.

Ključne besede: začasno in občasno delo dijakov in študentov, študentsko delo, delo dijakov in študentov, minimalna urna postavka, socialna zavarovanja

ARRANGEMENT OF TEMPORARY AND OCCASIONAL WORK OF STUDENTS WITH THE EMPHASIS ON CHANGES ZUJF-C

Abstract: In the first part of the text the author summarizes legal framework in the area of temporary and occasional work of students, better known as student work, with focus on the last changes in this area. Act Amending the Fiscal Balance Act that came in to force on the 1st of February 2015 is bringing about important changes in the area of student work. That is

* Andraž Bobovnik, uni. dipl. politolog, Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti

Andraz.bobovnik@gov.si

Andraž Bobovnik, university graduate of political sciences, Ministry of Labour, Family, Social Affairs and Equal Opportunities

why in the second part the article focuses on key changes for students, student agencies and employers in this area.

Key words: *temporary and occasional work of students, student work, minimal hourly wage, social security, youth*

1. UVOD

Začasno in občasno delo dijakov in študentov (t.i. študentsko delo), se je tako po obsegu kot po načinu izvajanja razvijalo in spreminjalo vse od njegove uveljavitve v šestdesetih letih preteklega stoletja do danes. Kljub temu, da je začasno in občasno delo dijakov in študentov v marsičem preseglo temeljni namen pridobivanja delovnih izkušenj in dodatnih znanj ter žepnine dijakom in študentom ob rednem izpolnjevanju obveznosti izobraževalnega procesa, pa gotovo še vedno predstavlja pomembno neposredno stično točko mladih s trgom dela in priložnost za pridobivanje delovnih izkušenj. Ob navedenem prav tako ne gre spregledati funkcije socialnega korektiva v primeru dijakov in študentov z nizkim socialno-ekonomskim statusom oziroma možnosti dijakov in študentov, da svoj socialno-ekonomski status po lastnih zmožnostih izboljšajo sami.

Za delodajalce, začasno in občasno delo dijakov in študentov kot ena izmed najbolj fleksibilnih oblik dela, predstavlja odgovor na nepredvidljive poslovne dogodke ter jim omogoča hitro prilagajanje v skladu z lastnimi potrebami ali dogajanjem na trgu. Hkrati pa predstavlja preliminarno selekcijo potencialnih kadrov za zaposlitev. Sistem posrednikov dijakom in študentom ter delodajalcem zagotavlja hitro, preprosto in fleksibilno storitev, tako z vidika podpore celotni dejavnosti kot podpore posameznemu poslovnemu procesu pri delodajalcu oz. zagotavljanja podpore iskalcem dela oz. dijakom in študentom. Začasno in občasno delo dijakov in študentov tako predstavlja poseben del trga dela, na katerem lahko delodajalci potencialne prihodnje kadre preizkusijo v realnih okoliščinah in hkrati s tem zadostijo potrebi po ustrezno fleksibilni delovni sili. Ta oblika dela je na voljo izključno šolajoči se mladini, katere glavna obveznost je izobraževanje, začasno in občasno delo pa predstavlja pomemben segment pridobivanja delovnih navad, izkušenj in gradnje lastne socialne mreže, ki zvišujejo zaposljivost posameznikov po zaključenem izobraževanju.¹

¹ Bartolj, Polanec, 2014, str. 25.

Kljub nekaterim nedvomno pozitivnim učinkom začasnega in občasnega dela dijakov in študentov, so v zadnjih letih v ospredje vse bolj začeli stopati tudi njegovi negativni učinki. V letih gospodarske rasti in v celotnem obdobju gospodarske krize se je začasno in občasno delo dijakov in študentov izkazalo kot najbolj fleksibilna oblika na trgu dela. Namesto procesa, v katerem bi začasno in občasno delo dijakov in študentov vodilo do rednih zaposlitev, so se redne zaposlitve začele nadomeščati z začasnim in občasnim delom dijakov in študentov. Dijaki in študenti niso imeli iz naslova opravljanja začasnega in občasnega dela dijakov in študentov zagotovljenih praktično nikakršnih socialnih in ekonomskih pravic, ob pogosto polnih delovnih obveznostih in vse manj zanesljivem zaslužku zaradi gospodarske krize. Začasno in občasno delo dijakov in študentov, kljub rastočemu obsegu, prav tako ni prispevalo h krepitvi temeljnih stebrov socialne države saj ni bilo vključeno v nobeno izmed temeljnih socialnih zavarovanj.

Obseg začasnega in občasnega dela dijakov in študentov je od njegove uveljavitve presegel svoj osnovni namen, na kar opozarjajo številni domači in tuji strokovnjaki. Študentsko delo se je iz oblike socialnega korektiva in pomoči študentom pri pridobivanju delovnih izkušenj preobrazilo v obliko fleksibilnega zaposlovanja in anomalijo, ki obremenjuje trg delovne sile.² Študentsko delo ima negativen vpliv na zaposlovanje nekvalificiranih mladih oseb. Le 1/3 opravljenega študentskega dela lahko umestimo med zahtevnejša dela, ki povečujejo zaposljivost. Rast povprečne urne postavke študentskega dela pa močno zaostaja za rastjo povprečne bruto plače.³

Na problematiko pojava vzporednega trga dela in nelojalne konkurence ter zlorab študentskega dela so več let opozarjali tudi organi in institucije Evropske unije, ki, v priporočilih Sveta EU v zvezi z nacionalnimi reformnimi programi in programi stabilnosti, Slovenijo že od leta 2011 opozarjajo, da naj posebno pozornost posveti problemu vzporednega trga dela, ki ga ustvarja študentsko delo⁴.

Korekcija obstoječe ureditve začasnega in občasnega dela dijakov in študentov je bila torej nujna. Vprašanje kako in v kolikšni meri spremeniti uveljavljeno ureditev, pa je bilo ob razmeroma enotnih strokovnih stališčih v marsičem odvisno tudi od uspešnosti usklajevanja s predstavniki mladih, dogovora med socialnimi

² Ignjatovič, Trbanc v Rakar, Boljka, et al., 2009, str. 45

³ Šušteršič, Nastav in Kosi, 2010, str. 38

⁴ Priporočilo Sveta z dne 12. julija 2011 v zvezi z nacionalnim programom reform Slovenije za leto 2011 ter mnenje Sveta o posodobljenem programu za stabilnost Slovenije za obdobje 2011–2014 (Uradni list Evropske unije C 217/1) in vsa nadaljnja priporočila po letih.

partnerji in obstoječih političnih razmer. Nenazadnje je bil, zaradi prepleta teh okoliščin, na naknadnem zakonodajnem referendumu 10. aprila 2010 zavrnjen tudi Zakon o malem delu, ki je prinašal enotno sistemsko ureditev področja začasnih in občnih del podobno nemški. Ambicija zadnjih zakonskih sprememb na tem področju tako ni bila vzpostavitev novega koncepta začasnih in občnih del, kot v primeru Zakona o malem delu, temveč korekcija tistih elementov obstoječe ureditve, ki bi doprinesli k odpravi ali preprečevanju negativnih učinkov začasnega in občasnega dela dijakov in študentov na mikro ravni dijakov in študentov ter na makro ravni trga dela.

2. PRAVNE PODLAGE

Posredovanje začasnih in občnih del dijakom in študentom opredeljuje Zakon o zaposlovanju in zavarovanju za primer brezposelnosti – ZZZPB (Uradni list RS, št. 107/06 - uradno prečiščeno besedilo, 114/06 – ZUTPG, 59/07 – ZŠtip, 51/10 – odl. US in 80/10 – ZUTD). 1. januarja 2011 se je začel uporabljati Zakon o urejanju trga dela – ZUTD (Uradni list RS, št. 80/10, 40/12 – ZUJF, 21/13, 63/13 in 100/13), s katerim je prenehal veljati ZZZPB razen v primerih določenih v drugem odstavku 192. člena ZUTD. Prva alineja drugega odstavka 192. člena določa, da se do začetka uporabe zakona, ki bo urejal posredovanje začasnih in občnih del dijakom in študentom, za posredovanje začasnih in občnih del dijakom in študentom uporabljajo določbe 5., 6., 6.a, 6.b, 6.c, 6.č, 6.d, 6.e, 7. in 8. člena poglavja II. Posredovanje zaposlitev in posredovanje dela Zakona o zaposlovanju in zavarovanju za primer brezposelnosti ZZZPB. V navedenih členih ZZZPB določa pogoje za pridobitev koncesije za posredovanje začasnih in občnih del dijakov in študentov in obveznosti koncesionarjev. ZZZPB prav tako določa pogoje za opravljanje začasnega in občasnega dela dijakov in študentov ter višino in delitev koncesijske dajatve.

Pravno podlago na področju začasnega in občasnega dela dijakov in študentov dopolnjuje Pravilnik o pogojih za opravljanje dejavnosti agencij za zaposlovanje (Uradni list RS, št. 139/06 in 80/10 – ZUTD; v nadaljevanju: Pravilnik), ki podrobneje določa pogoje in postopek pridobitve koncesije za posredovanje začasnih in občnih del dijakom in študentom, obveznosti koncesionarjev, pogoje za opravljanje začasnega in občasnega dela dijakov in študentov, vsebino napotnice in postopek z napotnico ter višino in delitev koncesijske dajatve. Podobno

kot v primeru ZZZPB, je na podlagi prvega odstavka 193. člena ZUTD prenehal veljati tudi Pravilnik o pogojih za opravljanje dejavnosti agencij za zaposlovanje, a se na podlagi drugega odstavka istega člena določbe, ki se nanašajo na posredovanje začasnih in občasnih del dijakom in študentom, uporabljajo do začetka uporabe zakona, ki bo urejal posredovanje začasnih in občasnih del dijakom in študentom. Če ZZZPB začasno in občasno delo dijakov in študentov in nekatere njegove ključne vidike opredeljuje na splošni ravni, potem daje Pravilnik pravno podlago in konkretno vsebino potrebno za delovanje celotne panoge tako z vidika dijakov in študentov kot posrednikov in delodajalcev.

Zakon za uravnoteženje javnih financ – ZUJF (Uradni list RS, št. 40/12, 96/12 – ZPIZ-2, 104/12 – ZIPRS1314, 105/12, 25/13 – odl. US, 46/13 – ZIPRS1314-A, 56/13 – ZŠtip-1, 63/13 – ZOsn-I, 63/13 – ZJAKRS-A, 99/13 – ZUPJS-C, 99/13 – ZSVarPre-C, 101/13 – ZIPRS1415, 101/13 – ZDavNepr, 107/13 – odl. US, 85/14 in 95/14) določa višino in delitev koncesijske dajatve ter vzpostavlja proračunski sklad na Ministrstvu za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti (v nadaljevanju: MDDSZ) namenjen zagotavljanju zadostnega obsega sredstev za štipendije. Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona za uravnoteženje javnih financ – ZUJF-C (Uradni list RS, št. 95/14) je ob navedenih vsebinah določil tudi višino minimalne bruto urne postavke začasnega in občasnega dela dijakov in študentov ter v prehodnih in končnih določbah vključil začasno in občasno delo dijakov in študentov v pokojninsko in invalidsko zavarovanje, zavarovanje za poškodbe pri delu in poklicne bolezni ter zdravstveno zavarovanje na podlagi področnih zakonov. V tem kontekstu je tako potrebno upoštevati tudi določbe Zakona o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju – ZZVZZ (Uradni list RS, št. 72/06 – uradno prečiščeno besedilo, 114/06 – ZUTPG, 91/07, 76/08, 62/10 – ZUPJS, 87/11, 40/12 – ZUJF, 21/13 – ZUTD-A, 91/13, 99/13 – ZUPJS-C, 99/13 – ZSVarPre-C, 111/13 – ZMEPIZ-1 in 95/14 – ZUJF-C) in Zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju – ZPIZ-2 (Uradni list RS, št. 96/12, 39/13, 99/13 – ZSVarPre-C, 101/13 – ZIPRS1415, 44/14 – ORZPIZ206, 85/14 – ZUJF-B in 95/14 – ZUJF-C).

Zakon o dodatni koncesijski dajatvi od prejemkov, izplačanih za občasna in začasna dela študentov in dijakov – ZDKDPŠ (Uradni list RS, št. 24/07 – UPB) določa višino in namen dodatne koncesijske dajatve, ki jo zaračunavajo organizacije za posredovanje začasnih in občasnih del dijakov in študentov, v skladu s predpisi na področju zaposlovanja. Sredstva zbrana iz naslova dodatne koncesijske dajatve, se nakazujejo v proračunski sklad ministrstva, pristojnega za visoko

šolstvo, za sofinanciranje gradnje in prenove študentskih bivalnih zmogljivosti v Republiki Sloveniji ter sofinanciranje razširitve in posodobitve prostorskih pogojev in tehnološke opremljenosti univerz, ki jih je ustanovila Republika Slovenija, v skladu s programom investicij, ki ga sprejme vlada.

Delodajalci morajo ob uporabi začasnega in občasnega dela dijakov in študentov upoštevati tudi določbe Zakona o delovnih razmerjih – ZDR-1 (Uradni list RS, št. 21/13 in 78/13 – popr.) o prepovedi diskriminacije, enaki obravnavi glede na spol, delovnem času, odmorih in počitkih, o posebnem varstvu delavcev, ki še niso dopolnili 18 let starosti in o odškodninski odgovornosti ter Zakon o varnosti in zdravju pri delu – ZVZD-1 (Uradni list RS, št. 43/11). Pri obravnavi zaslužkov dijakov in študentov iz naslova opravljanja začasnega in občasnega dela dijakov in študentov morajo posredniki ter dijaki in študenti upoštevati tudi določbe Zakona o dohodnini – ZDoh-2 (Uradni list RS, št. 13/11 – uradno prečiščeno besedilo, 9/12 – odl. US, 24/12, 30/12, 40/12 – ZUJF, 75/12, 94/12, 52/13 – odl. US, 96/13, 29/14 – odl. US in 50/14) v zvezi z obravnavo dohodkov iz zaposlitve.

Navedeni predpisi predstavljajo temeljni pravni okvir na področju začasnega in občasnega dela dijakov in študentov. Pri opravljanju začasnega in občasnega dela dijakov in študentov, izvajanju dejavnosti posredovanja začasnega in občasnega dela dijakov in študentov ali uporabi začasnega in občasnega dela dijakov in študentov, pa se seveda pojavljajo tudi vprašanja, ki jih neposredno ali posredno urejajo drugi predpisi.

3. UREDITEV KLJUČNIH PODROČIJ S POUARKOM NA SPREMEMBAH ZUJF-C

3.1. Dijaki in študenti

Začasno in občasno delo dijakov in študentov lahko skladno s 6.b členom ZZZPB in 18. členom Pravilnika opravljajo:

- osebe s statusom dijaka v Republiki Sloveniji, ki so že dopolnile 15 let,
- osebe s statusom študenta v Republiki Sloveniji,
- osebe s statusom udeležencev izobraževanja odraslih, ki so mlajše od 26 let in se izobražujejo po javno veljavnih programih osnovnega, poklicnega, srednjega in višjega strokovnega izobraževanja.

Začasno in občasno delo dijakov in študentov lahko opravljajo tudi osebe, ki so zaključile srednjo šolo v tekočem šolskem letu in bodo na podlagi vpisa na visokošolski zavod pridobile status študenta ob začetku novega šolskega leta ter državljani Republike Slovenije, ki imajo status dijaka ali študenta v tujini, kar se dokazuje s potrdilom o vpisu, izdanem po predpisih v državi tuje šole. To delo pa lahko opravljajo tudi študenti tujih univerz, ki v okviru mednarodnih izmenjalnih programov opravljajo študijske obveznosti v Republiki Sloveniji.

Ob izpolnjevanju navedenih pogojev lahko dijaki in študenti opravljajo začasno in občasno delo dijakov in študentov samo, če niso zaposleni ali vpisani v evidenco brezposelnih oseb pri Zavodu Republike Slovenije za zaposlovanje. Izpolnjevanje pogoja »statusa« dijakov in študentov posredniku začasnega in občasnega dela dijakov in študentov izkažejo s potrdilom o vpisu, indeksom, ustrezno dijaško ali študentsko izkaznico izobraževalnega zavoda. Ob tem pa izpolnijo in podpišejo tudi izjavo, da niso zaposleni ali vpisani v evidenco brezposelnih oseb pri Zavodu Republike Slovenije za zaposlovanje. Posrednik začasnega in občasnega dela dijakov in študentov ob vpisu dijakov in študentov preveri tudi osebno identifikacijo dijaka ali študenta.

3.2. Posredniki

Začasno in občasno delo dijakov in študentov skladno s 6. členom ZZZPB posreduje Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje. Ministrstvo, pristojno za delo, pa lahko s pogodbo o koncesiji pooblasti organizacijo oziroma delodajalca, ki izpolnjuje kadrovske, organizacijske in druge pogoje, da opravlja strokovne naloge posredovanja začasnih in obasnih del dijakom in študentom. Kadrovski, organizacijski in drugi pogoji so podrobneje opredeljeni v Pravilniku v poglavju II. Pogoji za opravljanje dejavnosti. Organizacija oziroma delodajalec, ki želi posredovati začasno in občasno delo dijakov in študentov, vlogo za podelitev koncesije naslovi na MDDSZ.

Pravila postopka podelitve in odvzema koncesije so v ZZZPB določena od 6. do 8. člena podrobneje pa jih določa Pravilnik v poglavju III. Agencije za posredovanje zaposlitve in dela 1. Pravila postopka podelitve koncesije. MDDSZ pri odločitvi o vlogi za podelitev koncesije ob izpolnjevanju z ZZZPB in Pravilnikom določenih pogojev upošteva tudi število brezposelnih oseb pri območnih službah Zavoda Republike Slovenije za zaposlovanje, potrebe delodajalcev po delu

oziroma po zaposlitvi novih delavcev na tem območju, vrsto in obseg programov aktivne politike zaposlovanja, število dijakov in študentov na posameznem območju ter njihov socialni položaj, število koncesionarjev na posameznem območju in spoštovanje predpisov pri dotedanjem poslovanju vlagatelja. MDDSZ lahko o podelitvi koncesije za posredovanje začasnih in občnih del dijakov in študentov pridobi tudi mnenje Študentske organizacije Slovenije. O podelitvi koncesije MDDSZ odloči z odločbo v upravnem postopku, po pravnomočnosti izdane odločbe pa z vlagateljem sklene koncesijsko pogodbo. S pogodbo o koncesiji koncedent in koncesionar uredita medsebojno koncesijsko razmerje (vrsto in obseg storitve, začetek izvajanja koncesije, čas trajanja koncesijske pogodbe, višino priznanih stroškov, ...). Koncesijska pogodba se lahko sklene največ za določeno koledarsko leto ali manj. Vlagatelj lahko začne posredovati začasno in občasno delo dijakov in študentov s sklenitvijo koncesijske pogodbe.

Koncesijska pogodba skladno s 6.d členom ZZZPB, preneha veljati po poteku časa, za katerega je bila sklenjena, z odpovedjo ene od pogodbenih strank, z odvzemom koncesije ali s prenehanjem koncesionarja oziroma z dnem uvedbe stečajnega ali likvidacijskega postopka. 6.e člen ZZZPB določa, da lahko MDDSZ brez predhodnega opozorila odvzame koncesijo koncesionarju, če ugotovi, da:

- koncesionar opravlja dejavnost zunaj podeljene koncesije ali v nasprotju s koncesijsko pogodbo, ali je opravljal dejavnost pred sklenitvijo koncesijske pogodbe,
- je iz letnega poročila razvidno, da v letu, za katero poroča, ni opravljal koncesijske dejavnosti,
- s svojim poslovanjem krši predpise,
- v postavljenem roku ni odpravil pomanjkljivosti v skladu z ugotovitvami ministrstva, pristojnega za delo, ali drugega pristojnega organa.

Ob ugotovljenih pomanjkljivostih pri poslovanju koncesionarja, lahko MDDSZ koncesijo odvzame za določen čas in koncesionarju naloži, naj odpravi ugotovljene pomanjkljivosti. MDDSZ odvzame koncesijo z odločbo.

Posredniki začasnega in občasnega dela dijakov in študentov predstavljajo stičišče med potrebami iskalcev dela oziroma dijakov in študentov in potrebami delodajalcev. Z vidika izvajanja predpisov na področju začasnega in občasnega dela dijakov in študentov, predstavljajo posredniki dodaten instrument zaščite ter hkrati dodatno storitev tako za dijake in študente kot delodajalce. Ob tem je treba poudariti, da je celotna panoga posredovanja začasnega in občasnega dela dijakov in študentov z razvojem sodobnih informacijsko-komunikacijskih

tehnologij doživela pomemben razvoj na področju zagotavljanja dodatnih storitev ter pri hitrosti odzivanja tako na potrebe trga dela (npr. selekcija kadrov) kot na potrebe dijakov in študentov (npr. beleženje neformalno pridobljenih znanj in kompetenc).

Spremembe ZUJF-C posrednikom po 1. 2. 2015 nalagajo tudi obveznost obračunavanja, plačevanja in odvajanja prispevkov za socialno varnost. Obračun in plačilo prispevkov za pokojninsko in invalidsko zavarovanje, zdravstveno zavarovanje in zavarovanje za poškodbe pri delu in poklicne bolezni se izvede ob izvedbi plačila dijaku ali študentu na REK-2 obrazcu. Pri tem je treba poudariti, da je zavezanec za plačilo prispevkov »delodajalca« za pokojninsko in invalidsko zavarovanje, zdravstveno zavarovanje in zavarovanje za poškodbe pri delu in poklicne bolezni posrednik začasnega in občasnega dela dijakov in študentov. Plačilo navedenih prispevkov, skupaj s koncesijsko in dodatno koncesijsko dajatvijo ter bruto plačilom dijaku ali študentu in DDV, predstavlja končen strošek na računu, ki ga delodajalcu izda posrednik začasnega in občasnega dela dijakov in študentov.

3.3. Delodajalci

Predpisi na področju začasnega in občasnega dela dijakov in študentov ne predvidevajo administrativnih pogojev ali omejitev za koriščenje te vrste dela s strani delodajalcev. Kar pa ne pomeni, da je odločitev o uporabi le-tega v celoti prepuščena delodajalcem. Namen začasnega in občasnega dela dijakov in študentov je le-tem omogočiti pridobivanje dodatnih delovnih izkušenj in dodatnega zaslužka v času izobraževanja, delodajalcem pa selekcijo potencialnih prihodnjih kadrov in fleksibilno delovno silo za pokrivanje izrednih kadrovskih potreb. Ob navedenem se poudarja začasna in občasna narava dela dijakov in študentov in uporaba le-tega v primerih del, ki se opravljajo določen krajši čas ali od časa do časa.

Začasnost oziroma občasnost dela dijakov in študentov je bistven razlikovalni znak v razmerju do dela, ki ga pri delodajalcu na podlagi pogodb o zaposlitvi opravljajo delavci v delovnem razmerju. ZDR-1 v drugem odstavku 13. člena v primeru obstoja elementov delovnega razmerja (prostovoljna vključitev v organiziran delovni proces delodajalca, nepretrgano delo, delo za plačilo, opravljanje dela po navodilih in pod nadzorom delodajalca) prepoveduje opravljanje dela

na podlagi pogodb civilnega prava, razen če tako določa zakon. Kršenje te prepovedi ZDR-1 sankcionira kot prekršek. Kateri je tisti moment oziroma način in dolžina obdobja opravljanja dela, ko element začasnosti oziroma občasnosti ni več podan ter za zakonito opravljanje dela napotnica ni zakonita podlaga, ampak je treba skleniti pogodbo o zaposlitvi, pa je treba ugotavljati v vsakem konkretnem primeru posebej. Pri tem je treba v skladu z že uveljavljeno sodno prakso delovnih in socialnih sodišč obseg dela, ki ga dijak ali študent opravi primerjati tudi z obsegom dela, ki ga pri delodajalcu opravijo delavci v delovnem razmerju. Utemeljenost opravljanja dela na podlagi napotnice je treba presoјati tudi z vidika dejavnosti, ki se opravlja, in celotnega delovnega procesa pri delodajalcu.⁵

3.4. Napotnica in postopek z napotnico

Začasno in občasno delo dijakov in študentov se lahko opravlja samo na podlagi ustrezno izdane in izpolnjene napotnice Zavoda RS za zaposlovanje ali pooblaščenega koncesionarja za posredovanje začasnih in obasnih del dijakov in študentov. Na spletnih straneh MDDSZ je javno objavljen seznam aktualnih koncesionarjev za posredovanje začasnih in obasnih del dijakov in študentov⁶. Skladno z 20. členom Pravilnika mora biti napotnica izdana v štirih izvodih, ob pričetku dela pa morajo biti potrjeni vsaj trije izvodi napotnice sicer napotnica ni veljavna. Napotnica je potrjena, ko jo podpišeta ali žigosata posrednik in delodajalec. En izvod napotnice prejme dijak ali študent pred pričetkom opravljanja dela, en izvod predstavlja potrdilo za delodajalca, dva potrjena izvoda napotnice pa vrne delodajalec posredniku.

V skladu s četrnim odstavkom 20. člena Pravilnika, napotnica velja le ob predložitvi osebnega dokumenta dijaka ali študenta. To je še posebej pomembno v luči spoštovanja določb Zakona o preprečevanju dela in zaposlovanja na črno – ZPDZC-1 (Uradni list RS, št. 32/14). Prvi odstavek 5. člena ZPDZC-1 namreč pravi, da je prepovedano zaposlovanje na črno, za kar se šteje tudi, če deloda-

⁵ Sodba Vrhovnega sodišča Republike Slovenije VIII Ips 82/2013, tudi sodba Vrhovnega Sodišča Republike Slovenije VIII Ips 129/2006.

⁶ Seznam koncesionarjev, ki posredujejo začasno in občasno delo dijakom in študentom (9. 2. 2015) je dostopen na spletni strani:

http://www.mddsz.gov.si/si/delovna_podrocja/delovna_razmerja_in_pravice_iz_dela/delovna_razmerja/posredovanje_zacasnih_in_obcasnih_del_dijakom_in_studentom_ter_opravljanje_dejavnosti_zagotavljanja_dela_delavcev_uporabniku/.

jalec omogoči delo dijaku ali študentu v nasprotju s predpisi, ki urejajo občasno ali začasno delo dijakov in študentov.

Napotnica se lahko izda tudi v elektronski obliki. 21. člen Pravilnika podrobneje določa izdajo in veljavnost elektronske napotnice, ob tem pa določa, da se dijaku ali študentu na njegovo zahtevo izda tudi pisna napotnica. Določbe, ki veljajo za napotnico v pisni obliki se smiselno uporabljajo tudi v primeru elektronske napotnice. Posredniki začasnega in občasnega dela dijakov in študentov delodajalcem vse pogostejše nudijo tudi možnost uporabe različnih informacijsko-komunikacijskih storitev. Te storitve delodajalcem, ob izpolnitvi določenih varnostnih pogojev, omogočajo neposreden dostop do informacijskega sistema posrednika v delu, ki se nanaša na delodajalca, in izvedbo določenih opravil, kot je npr. objava začasnih in občnih del dijakov in študentov. Pri posredovanju začasnega in občasnega dela dijakov in študentov, so se v minulih letih začele vse bolj uveljavljati tudi t.i. stalne napotnice. Gre za napotnice, izdane za daljše časovne obdobje, praviloma za celoten čas trajanja statusa dijaka ali študenta, pri katerih posredniki delodajalcem omogočajo preprostejši način mesečnega obračunavanja na podlagi posebnih obračunskih listov.

Napotnice se lahko glede na izdajatelja oblikovno razlikujejo, vse pa morajo vsebovati podatke, ki jih kot obvezne določa prvi odstavek 19. člena Pravilnika (sedež, davčno številko, poslovalnico in naziv izdajatelja; naziv, sedež in davčno številko delodajalca; osebne podatke dijaka ali študenta; zaporedno številko napotnice; ...). Osmo alinejo prvega odstavka 19. člena določa, da so obvezni podatki na napotnici tudi obdobje opravljanja dela, podatki o opravljenem delu in znesek izplačil. Na tem mestu je potrebno opozoriti na nov 130.c člen ZUJF, ki skladno s spremembo ZUJF-C določa višino minimalne bruto urne postavke začasnega in občasnega dela dijakov in študentov. Spoštovanje te določbe pa mora biti razvidno tudi iz ustrezno izpolnjene napotnice. Z vidika delodajalcev je pomemben tudi drugi odstavek 19. člena Pravilnika, ki pravi, da mora biti število opravljenih ur na napotnici enako seštevku dejansko opravljenih ur, ki jih dnevno evidentira delodajalec. ZUJF-C z uvedbo prispevkov za socialna zavarovanja, med katerimi so tudi prispevki zavarovanja za pokojninsko in invalidsko zavarovanje, pri plačilu za delo uvaja bruto princip, podobno kot pri ostalih oblikah zaposlitve (npr. pogodbi o zaposlitvi). Znesek na napotnici tako od 1. 2. 2015 ni več enak neto izplačilu dijaku in študentu, ampak predstavlja vsoto neto izplačila dijaku ali študentu in prispevkov dijaka ali študenta za pokojninsko in invalidsko zavarovanje. Pri znesku 100,00 evrov na napotnici bo tako dijak ali študent

dobil izplačanih 84,50 evra, 15,50 evra pa bodo znašali njegovi prispevki za pokojninsko in invalidsko zavarovanje, ki jih bo obračunal in odvedel posrednik začasnega in občasnega dela dijakov in študentov.

3.5. Stroški dela

Stroški začasnega in občasnega dela dijakov in študentov so se skozi čas spreminjali, predvsem v odvisnosti od višine koncesijske dajatve, ki se obračunava od prejemkov iz naslova začasnega in občasnega dela dijakov in študentov. Višina koncesijske dajatve se je spreminjala glede na namen porabe in se je iz 10,00 % v letu 1994 (ZSKUŠ)⁷ postopno poviševala vse do 23,00 % v letu 2012 (ZUJF). V letu 2003 sprejet ZKDPS⁸ je na področju začasnega in občasnega dela dijakov in študentov uvedel tudi dodatno koncesijsko dajatev v višini 2,00 %. Pred 1. 2. 2015 (ZUJF-C) so skupno obremenitev začasnega in občasnega dela dijakov in študentov sestavljali: koncesijska dajatev v višini 23,00 %, dodatna koncesijska dajatev v višini 2,00 % in 22,00 % DDV na koncesijsko in dodatno koncesijsko dajatev. Delodajalec je moral ob navedenem za dijaka ali študenta poravnati tudi pavšal za zavarovanje za poškodbe pri delu in poklicne bolezni v višini 4,58 evrov / mesec (v letu 2014)⁹, posrednik začasnega in občasnega dela dijakov in študentov pa pavšal za zavarovanje za primere smrti in invalidnosti 9,64 evra / leto (v letu 2014)⁹.

ZUJF-C je bistveno posegel v dotedanjo obremenitev začasnega in občasnega dela dijakov in študentov. Začasno in občasno delo dijakov in študentov je po novem vključeno v pokojninsko in invalidsko zavarovanje, zaradi česar se bodo od te vrste dela plačevali prispevki zavarovanca v višini 15,50 % in delodajalca v višini 8,85 %, dijakom in študentom pa bodo priznane sorazmerne pravice iz tega naslova (kot npr. pokojninska doba). Od te vrste dela se po novem prav tako plačuje poseben prispevek za zdravstveno zavarovanje od dohodka pridobljenega z opravljanjem določenih oblik dela, v skladu s 55.a členom ZZVZZ v višini 6,36 %, ki pa se, za razliko od drugih oblik dela, v primeru začasnega in občasnega dela dijakov in študentov, obračunava v breme delodajalca. Spremila se

⁷ Zakon o skupnosti študentov – ZSKUŠ (Uradni list RS, št. 38/94).

⁸ Zakon o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju – ZZVZZ.

⁹ Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju ZPIZ-2 in Sklep o določitvi prispevkov za posebne primere zavarovanja (Uradni list RS, št. 25/13, 20/14 in 95/14 – ZUJF-C).

je oblika prispevka za zavarovanje za poškodbe pri delu in poklicne bolezni, ki se ne plačuje več v obliki mesečnega pavšala, ampak v deležu ob bruto plačila dijaka ali študenta v višini 0,53%. Višina koncesijske dajatve se je v primerjavi s predhodno ureditvijo, zaradi vključitve prispevkov za socialna zavarovanja, znižala iz do 1. 2. 2015 veljavnih 23,00 % na 16,00 % po 1. 2. 2015¹⁰. Višina dodatne koncesijske dajatve ostaja nespremenjena in znaša tudi po 1. 2. 2015 - 2,00 %.

Tabela 1: Primerjava obremenitve začasnega in občasnega dela dijakov in študentov

	Ureditev pred 1. 2. 2015		Ureditev po 1. 2. 2015	
	Delež obremenitve	Znesek	Delež obremenitve	Znesek
NAPOTNICA		100,00 €		100,00 €
DELODAJALEC				
Koncesijska dajatev	23,00 %	23,00 €	16,00 %	16,00 €
Dodatna koncesijska dajatev	2,00 %	2,00 €	2,00 %	2,00 €
Pavšal za zavarovanje za poškodbe pri delu in poklicne bolezni*	4,58 %	4,58 €	0,53 %	0,53 €
Pavšal za zavarovanje za primere smrti in invalidnosti**	0,80 %	0,80 €	/	/
Prispevki delodajalca za pokojninsko in invalidsko zavarovanje	/	/	8,85 %	8,85 €
Prispevek za zdravstveno zavarovanje	/	/	6,36 %	6,36 €
DIJAK/ŠTUDENT				
Prispevki zavarovanca za pokojninsko in invalidsko zavarovanje	/	/	15,50 %	15,50 €
Izplačilo dijaku/študentu		100,00 €		84,50 €
Strošek delodajalca***	30,38%	130,38 €	33,74%	133,74 €
Razmerje med stroškom delodajalca in izplačilom dijaku/študentu	30,38%		58,27%	

* Pavšal znaša 4,58 € / napotnico

** Pavšal znaša 9,64 € / leto zato se pri izračunu uporablja 1/12 navedenega zneska

*** Izračun ne vključuje učinka DDV, ki se na ravni podjetja mesečno poračunava

Vir: Javno dostopni podatki MDDSZ, lasten preračun.

¹⁰ ZUJF-C določa, da se bo višina koncesijske dajatve s 1. 1. 2016 dodatno znižala na 9,59 %. Vzporedno s sprejetjem ZUJF-C podpisan dogovor med Vlado RS in Študentsko organizacijo Slovenije pa pravi, da Študentska organizacija Slovenije ne bo nasprotovala ohranitvi višine koncesijske dajatve iz leta 2015, če upad panoge začasnega in občasnega dela v letu 2015 ob primerljivih gospodarskih razmerah glede na enako obdobje v letu 2014 ne bo večji od 15 %.

Kot je razvidno iz Tabele 1 se neposreden strošek začasnega in občasnega dela dijakov in študentov za delodajalce povišuje le za 3,36 %. Na račun uvedbe prispevkov dijaka ali študenta pa se razmerje med skupnim stroškom delodajalca in neto izplačilom dijaku ali študentu povišuje iz 30,38 % pred 1. 2. 2015 na 58,27 % po 1. 2. 2015. Z vidika stroškov dela je treba upoštevati tudi, da ZUJF-C po novem določa minimalno bruto urno postavko za začasno in občasno delo dijakov in študentov v višini 4,50 evra (3,80 evra neto). Višina minimalne bruto urne postavke se usklajuje z gibanjem povprečne plače, izplačane za obdobje januar - december preteklega leta, v primerjavi s povprečno plačo, izplačano za enako obdobje leto pred tem, in jo enkrat letno določi minister, pristojen za delo, najkasneje do prvega aprila v koledarskem letu.

Ob novi višini koncesijske dajatve ZUJF-C ohranja nespremenjen delež sredstev, ki se namenja za delovanje Študentske organizacije Slovenije in stroške posrednikov začasnega in občasnega dela dijakov in študentov v višini 3,795 %, delež sredstev, ki se namenja v proračunski sklad MDDSZ za sofinanciranje štipendij, pa se znižuje s 15,410 % (pred 1. 2. 2015) na 8,410 % (po 1. 2. 2015).

Tabela 2: Višina in delitev koncesijske dajatve

	Ureditev pred 1. 2. 2015	Ureditev po 1. 2. 2015
KONCESIJSKA DAJATEV	23,000	16,000
Proračunski sklad MDDSZ za sofinanciranje štipendij	15,410%	8,410%
Študentska organizacija Slovenije	3,795%	3,795%
Stroški posrednikov začasnega in občasnega dela dijakov in študentov	3,795%	3,795%

Vir: javno dostopni podatki MDDSZ, lasten preračun.

4. SKLEP

ZUJF-C, ki se je začel uporabljati 1. 2. 2015, ohranja osnovne mehanizme začasnega in občasnega dela dijakov in študentov nespremenjene. Delo tako še vedno poteka preko posrednikov začasnega in občasnega dela dijakov in študentov, na podlagi napotnice, pretežno v elektronski obliki in brez dodatnih omejitev ali administrativnih bremen. Začasno in občasno delo dijakov in študentov je po novem vključeno v temeljna socialna zavarovanja (pokojninsko in

invalidsko zavarovanje, zdravstveno zavarovanje), po vzoru minimalne plače pa je po novem določena tudi bruto minimalna urna postavka začasnega in občasnega dela dijakov in študentov.

V skladu z navedenim se neposredno izboljšuje nivo socialnih in ekonomskih pravic dijakov in študentov pri opravljanju začasnega in občasnega dela dijakov in študentov, na račun določenih tehničnih opravil posrednikov pa se posredno izboljšuje tudi njihova pravna varnost. Višji stroški dela bodo zmanjšali motivacijo delodajalcev po nadomeščanju zaposlenih na podlagi pogodbe o zaposlitvi z začasnim in občasnim delom dijakov in študentov. Še posebej, če ob višjih stroških začasnega in občasnega dela dijakov in študentov upoštevamo tudi interventne ukrepe MDDSZ na trgu dela, ki znižujejo stroške delodajalcev pri sklepanju pogodb o zaposlitvi za nedoločen čas z mladimi brezposelnimi osebami¹¹. Navedeni ukrepi pa ne podajajo odgovora na vprašanje smiselnosti in ustreznosti drugačne obravnave posamezne oblike dela izključno na podlagi starostnega, statusnega ali kateregakoli drugega razlikovalnega momenta populacije, ki to delo opravlja, v primerjavi z ostalimi deležniki na trgu dela.

LITERATURA, PRAVNI IN DRUGI VIRI

- Bartolj, Tjaša, Polanec, Sašo. The Effects of Student Work on Post-College Labor Market Outcomes, 3rd Economic and Business Review Conference. Ljubljana, Univerza v Ljubljani, Ekonomska fakulteta, 2014.
- Council Recommendation on the National Reform Programme 2012 of Slovenia and delivering a Council opinion on the Stability Programme of Slovenia, 2012-2015. Bruselj, Svet Evropske unije, 2012.
- Matsaganis, Manos, Rabemiafara, Nirina, Ward, Terry. Young People and Temporary Employment in Europe. Dublin, European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions, 2013.
- Posredovanje začasnih in občnih del dijakom in študentom ter opravljanje dejavnosti zagotavljanja dela delavcev uporabniku. Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, dostopno na: http://www.mddsz.gov.si/si/delovna_podrocja/delovna_razmerja_in_pravice_iz_dela/delovna_razmerja/posredovanje_zacasnih_in_obcasnih_del_dijakom_in_studentom_ter_opravljajanje_dejavnosti_zagotavljanja_dela_delavcev_uporabniku/
- Pravilnik o pogojih za opravljanje dejavnosti agencij za zaposlovanje (Uradni list RS, št. 139/06 in 80/10 – ZUTD).
- Priporočila Sveta z dne 8. julija 2014 v zvezi z nacionalnim reformnim programom Slovenije za leto 2014 in mnenjem Sveta o slovenskem programu stabilnosti za obdobje 2014 (Uradni list Evropske unije 2014/C 247/22).

¹¹ Zakon o interventnih ukrepih na področju trga dela in starševskega varstva – ZIUPTDSV (Uradni list RS, št. 63/13 in 95/14).

- Priporočilo Sveta z dne 12. julija 2011 v zvezi z nacionalnim programom reform Slovenije za leto 2011 ter mnenje Sveta o posodobljenem programu za stabilnost Slovenije za obdobje 2011–2014 (Uradni list Evropske unije C 217/01).
- Priporočilo Sveta z dne 9. julija 2013 v zvezi z nacionalnim programom reform Slovenije za leto 2013 in mnenje Sveta o programu Slovenije za stabilnost za obdobje 2012–2016 (Uradni list Evropske unije 2013/C 217/19).
- Rakar, Tatjana, Urban Boljka, et al. Med otroštvom in odraslostjo: Analiza položaja mladih v Sloveniji 2009. Ljubljana, Ministrstvo za šolstvo in šport, Urad Republike Slovenije za mladino in Inštitut Republike Slovenije za socialno varstvo, 2009.
- Šušteršič, Janez, Nastav, Bojan, Kosi, Tanja. Ekonomski vidiki študentskega dela. Koper, Univerza na Primorskem, Fakulteta za management Koper, 2010.
- Tičar, Luka, 2012. Nove oblike dela - kdo in v kakšnem obsegu naj uživa delovnopravno varstvo, Manet. Ljubljana, Univerza v Ljubljani, Pravna fakulteta, 2012.
- Začasno in občasno delo dijakov in študentov po 1. 2. 2015. Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, dostopno na: http://www.mddsz.gov.si/si/delovna_podrocja/delovna_razmerja_in_pravice_iz_dela/delovna_razmerja/zacasno_in_obcasno_delo_dijakov_in_studentov_po_1_2_2015/ (6. 3. 2015)
- Zakon o delovnih razmerjih – ZDR-1 (Uradni list RS, št. 21/13 in 78/13 – popr.).
- Zakon o dodatni koncesijski dajatvi od prejemkov, izplačanih za občasna in začasna dela študentov in dijakov – ZDKDPŠ (Uradni list RS, št. 24/07 – UPB)
- Zakon o dohodnini – ZDoh-2 (Uradni list RS, št. 13/11 – uradno prečiščeno besedilo, 9/12 – odl. US, 24/12, 30/12, 40/12 – ZUJF, 75/12, 94/12, 52/13 – odl. US, 96/13, 29/14 – odl. US in 50/14).
- Zakon o interventnih ukrepih na področju trga dela in starševskega varstva – ZIUPTDSV (Uradni list RS, št. 63/13 in 95/14).
- Zakon o preprečevanju dela in zaposlovanja na črno – ZPDZC-1 (Uradni list RS, št. 32/14).
- Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona za uravnoteženje javnih financ – ZUJF-C (Uradni list RS, št. 95/14).
- Zakon o urejanju trga dela – ZUTD (Uradni list RS, št. 80/10, 40/12 – ZUJF, 21/13, 63/13 in 100/13).
- Zakon o varnosti in zdravju pri delu – ZVZD-1 (Uradni list RS, št. 43/11).
- Zakon o zaposlovanju in zavarovanju za primer brezposelnosti – ZZZPB (Uradni list RS, št. 107/06 – uradno prečiščeno besedilo, 114/06 – ZUTPG, 59/07 – ZŠtip, 51/10 – odl. US in 80/10 – ZUTD).
- Zakon o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju – ZZZVZ (Uradni list RS, št. 72/06 – uradno prečiščeno besedilo, 114/06 – ZUTPG, 91/07, 76/08, 62/10 – ZUPJS, 87/11, 40/12 – ZUJF, 21/13 – ZUTD-A, 91/13, 99/13 – ZUPJS-C, 99/13 – ZSVarPre-C, 111/13 – ZMEPIZ-1 in 95/14 – ZUJF-C).
- Zakon za uravnoteženje javnih financ – ZUJF (Uradni list RS, št. 40/12, 96/12 – ZPIZ-2, 104/12 – ZIPRS1314, 105/12, 25/13 – odl. US, 46/13 – ZIPRS1314-A, 56/13 – ZŠtip-1, 63/13 – ZOsn-I, 63/13 – ZJAKRS-A, 99/13 – ZUPJS-C, 99/13 – ZSVarPre-C, 101/13 – ZIPRS1415, 101/13 – ZDavNepr, 107/13 – odl. US, 85/14 in 95/14).
- Zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju – ZPIZ-2 (Uradni list RS, št. 96/12, 39/13, 99/13 – ZSVarPre-C, 101/13 – ZIPRS1415, 44/14 – ORZPIZ206, 85/14 – ZUJF-B in 95/14 – ZUJF-C).

ARRANGEMENT OF TEMPORARY AND OCCASIONAL WORK OF STUDENTS WITH THE EMPHASIS ON CHANGES ZUJF-C

Andraž Bobovnik*

SUMMARY

Temporary and occasional work of students, better known as student work, has developed in the sixties of the twentieth century and has since walked a long road of development regarding the needs of students, employers and society on general. Basic purpose of student work was to establish an institute for students to gather work related experience prior to conclusion of education and additional financial resources to improve their social status. Over the years this type of work has also become one of most flexible and cheapest forms of work for employers to cover unpredictable internal and market circumstances. As such student work has started to produce negative effects on the labour market such as segmentation and unfair competition to other forms of work especially those under employment contract. These effects were recognized by domestic (Institute for Macroeconomic Analysis and Development) and international institutions (European Commission, OECD). That is why the Ministry of Labour, Family, Social Affairs and Equal Opportunities in cooperation with Student organization of Slovenia and in a broad consensus of social partners presented legislative changes in this area in November of 2014.

The Act amending the Fiscal Balance act that came into force on the 1st of February 2015 has brought about some important changes in the area of student work. Basically, the system of student work has remained unchanged. Student work can still be performed by students older than 15 years of age on the basis of special form issued by so called student agencies that represent a connection between work related needs of employers and wishes and availability

* Andraž Bobovnik, university graduate of political sciences, Ministry of Labour, Family, Social Affairs and Equal Opportunities
Andraz.bobovnik@gov.si

of students. No additional restrictions or administrative burdens for students or employers have been set. Student work has been included into the system of social security (pension and disabilities insurance, health insurance, insurance for work-related injuries and illnesses) with corresponding rights for students; the gross minimum hourly wage was set at 4,5 euro. Total costs of student work have increased and the gap between the total costs of employment contract and student work became smaller. The recently adopted measures have from this point of view increased social, economical and legal protection of students on one side and decreased cost related motivation of the employers to use student work instead employment contracts on the other.